

STANJE INFORMATIZACIJE HRVATSKIH USTANOVA U KULTURI

*Maja Šojat-Bikić
Muzej grada Zagreba
Zagreb*

Uvod

Praćenjem informatizacije ustanova kulture u Republici Hrvatskoj, kroz redovnu djelatnost u Ministarstvu kulture tijekom osam godina, od 1991. do sredine 1999. godine i provođenjem posebnih anketa o toj temi, 1992. i krajem 1998. godine, mogao se steći prilično cjelovit uvid u stanje informatizacije u arhivima, knjižnicama, muzejima i drugim institucijama kulture. Treba reći da je sustavno sufinanciranje programa informatizacije i praćenje te djelatnosti započelo u Ministarstvu kulture upravo 1991. godine. Što je, dakle, desetljeće na izmaku donijelo u primjeni informacijske tehnologije na području kulture?

U razdoblju proteklom između dva ispitivanja znatno je poboljšana opremljenost računalima, koju, međutim, nije pratio i adekvatan napredak računalnih programa namijenjenih potrebama djelatnosti u kulturi. Također nije uočen nikakav značajniji pomak u zapošljavanju informatičara u djelatnosti kulture, te je većina ustanova ostala vezana na skupe usluge vanjskih suradnika i na malobrojna gotova programska rješenja koja se mogu naći na hrvatskom tržištu.

Za snimanje stanja informatizacije provedeno potkraj 1998. godine odabrane su 124 ustanove, čije je programe informatizacije Ministarstvo kulture sufinanciralo u iznosu većem od 10.000 kuna u razdoblju 1996.-1998., dakle omogućilo im kupnju barem jednog računala u te tri godine. Ranije godine nismo uzeli u razmatranje zbog razumljivog zastarijevanja opreme.

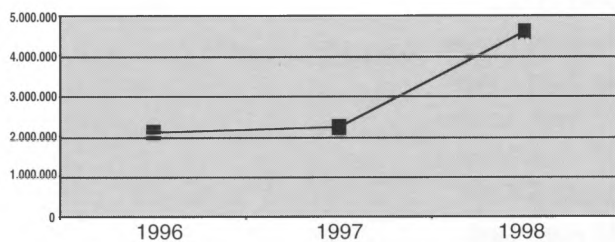
Anketirani su sljedeći muzeji:

Arheološki muzej Istre
Arheološki muzej Split
Arheološki muzej Zadar
Dubrovački muzeji
Dvor Trakošćan
Etnografski muzej Istre
Etnografski muzej Split
Fundacija Ivana Meštrovića
Galerija likovnih umjetnosti Osijek
Galerija umjetnina grada Slavonskog Broda

Gliptoteka HAZU
Gradski muzej Bjelovar
Gradski muzej Karlovac
Gradski muzej Križevci
Gradski muzej Makarska
Gradski muzej Senj
Gradski muzej Sisak
Gradski muzej Varaždin
Gradski muzej Vinkovci
Gradski muzej Virovitica
Gradski muzej Vukovar
Hrvatski muzej arhitekture HAZU
Hrvatski muzej naivne umjetnosti
Hrvatski povijesni muzej
Hrvatski prirodoslovni muzej
Hrvatski školski muzej
Hrvatski športski muzej
Kninski muzej
Moderna galerija Rijeka
Moderna galerija Zagreb
Muzej broskog Posavlja
Muzej Drniške krajine
Muzej grada Iloka
Muzej grada Koprivnice
Muzej grada Splita
Muzej hrvatskih arheoloških spomenika
Muzej Korčule
Muzej Slavonije
Muzej suvremene umjetnosti
Muzej Turopolja
Muzeji Hrvatskog zagorja
Muzejsko galerijski centar
Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja
Pomorski muzej Orebić
Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
Umjetnička galerija Dubrovnik
Zavičajni muzej Ozalj
Županijski muzej Šibenik.

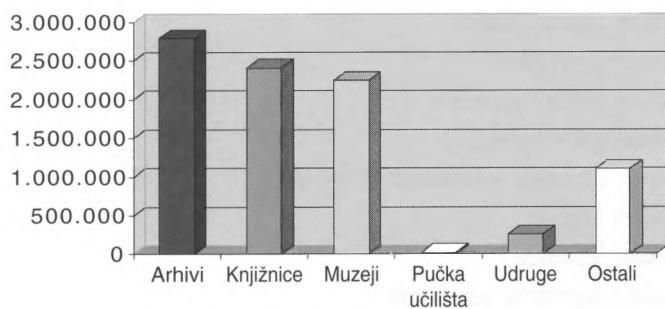
Potpora programima informatizacije ustanova kulture

Ministarstvo kulture uložilo je u razdoblju od 1996. do 1998. godine gotovo 9 mil. kuna u programe informatizacije 192 ustanove kulture. Sredstva su se, prema mogućnostima, povećavala iz godine u godinu (sl.1.). I 1999. godine uloženo je oko 4,4 mil. kuna u informatizaciju, dakle, ukupno 13,4 milijuna kuna (gotovo 3,5 mil. maraka) u četverogodišnjem razdoblju 1996.-1999.



Sl. 1. Sredstva za informatizaciju u razdoblju 1996-1998

Sl. 2. daje grafički prikaz raspodjele sredstava prema osnovnim djelatnostima kulture. Vidi se da su tri osnovne djelatnosti, arhivska, knjižnična i muzejska, bile podjednako financijski praćene. Treba naglasiti da su knjižnična i muzejska djelatnost, uz izuzetak državnih muzeja, sufinancirane i od gradova, općina i županija, dok se arhivska djelatnost najvećim dijelom financira iz proračuna Ministarstva kulture. Zato je nešto više sredstava za informatizaciju izdvojeno za državne arhive. Osim toga, 1998. godine krenulo je i financiranje projekta informacijskog sustava Hrvatskoga državnog arhiva, kojim će biti obuhvaćeni i ostali državni arhivi.



Sl. 2. Sufinanciranje osnovnih djelatnosti kulture u razdoblju 1996.-1998.

Tablica 1. daje raspored sredstava po županijama. Vidimo da je dosta sredstava uloženo u županije stradale u Domovinskom ratu koje nisu mogle u razdoblju poraća izdvajati sredstva za informatizaciju ustanova kulture na svome području (Zadarska, Osječko-baranjska, Vukovarsko-srijemska itd).

Županija	Odobreno (Kn)	Broj programa
Bjelovarsko-bilogorska	60.000	4
Brodsko-posavska	140.000	6
Dubrovačko-neretvanska	300.000	16
Grad Zagreb	4.348.940	52
Istarska	266.500	16
Karlovačka	296.000	10

Koprivničko-križevačka	139.000	7
Krapinsko-zagorska	188.000	14
Ličko-senjska	55.900	6
Međimurska	60.000	3
Osječko-baranjska	407.500	17
Požeško-slavonska	76.000	4
Primorsko-goranska	315.200	15
Sisačko-moslavačka	353.000	20
Splitsko-dalmatinska	521.000	27
Šibensko-kninska	146.300	10
Varaždinska	227.200	11
Virovitičko-podravska	60.000	5
Vukovarsko-srijemska	242.000	8
Zadarska	536.000	12
Zagrebačka	194.000	12
	8.932.540	275

Cilj i sadržaj ankete

Osnovni cilj ispitivanja trebalo je biti saznanje koliko su ustanove napredovale u korištenju računalne opreme pri obradi svojih fondova i kolika je obradenost tih fondova. Dakle, zanimalo nas je da li se i uolikoj mjeri dogodio pomak od korištenja računala samo za pisanje tekstova prema korištenju računala u obradi građe, tj. korištenju baza podataka. Upitnik je sadržavao sljedeće elemente:

djelatnici

ukupan broj

broj stručnih djelatnika

broj djelatnika zaduženih isključivo za informacijsku tehnologiju
broj djelatnika zaduženih za informacijsku tehnologiju uz drugi posao

računalna oprema

broj i vrste računala

lokalna mreža, poslužitelji

pristup Internetu

baze podataka

namjena

izvodač i održavanje

planovi daljnjeg korištenja ili zamjene

sustav za upravljanje bazom (DBMS)
 operacijski sustav
 broj korisnika - ukupno i istodobno
 dostupnost - za vlastite potrebe, za druge ustanove, za javnost
 jedinica upisa u bazu (entitet)
 broj obradenih jedinica i postotak obradenosti.

Rezultati ankete

Upitnik je upućen na 14 arhiva, 47 knjižnica, 48 muzeja, 11 udruga i 4 ostale ustanove. Odziv je bio vrlo visok, čak 94%. Popunjene upitnike poslalo je 14 arhiva, 45 knjižnica, 44 muzeja, 10 udruga i 4 ostale ustanove. Iz tablice 2. vidimo da je zanemariv broj informatičara zaposlen u ustanovama kulture, samo 0,45 % u odnosu na ukupan broj zaposlenih, odnosno 0,7% u odnosu na ukupan broj stručnih djelatnika. Stoga su ustanove vezane na usluge vanjskih suradnika, koje se mora daleko više platiti nego što bi se moralo izdvojiti za plaće zaposlenih informatičara. Zbog tog problema ne može se ni razvoj aplikativnih rješenja odvijati u samim ustanovama. Ustanove čekaju rješenja izvana, a ona izostaju ili su neprimjerena njihovim potrebama.

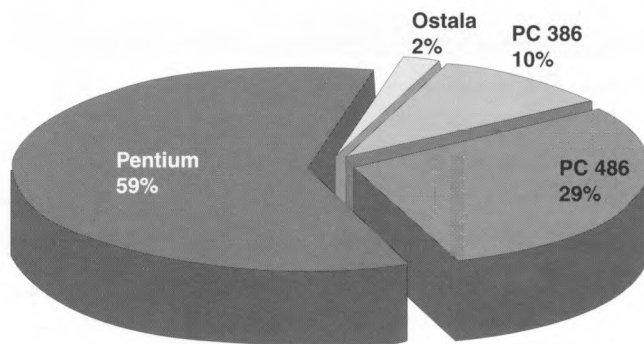
Broj anketiranih ustanova	Broj odgovora	Uposlenih djelatnika	Stručnih djelatnika	Zaduženih isključivo za IT	Zaduženih IT uz drugi posao
124	117 (94%)	1775	1127 (63,5%)	8 (0,45%)	111 (6,3%)

Struktura djelatnika u ustanovama kulture (IT - informacijska tehnologija)

Bolju sliku pružaju podaci o opremljenosti računalima (tab. 3 i sl. 3.). Vidimo da su se računala dosta obnavljala zahvaljujući upravo nabavi posljednje 3-4 godine. Tako imamo 59% pentium računala. Na dva stručna djelatnika dođe otprilike jedno pentium računalo. Cilj kojem smo težili bio je jedan pentium po stručnom djelatniku.

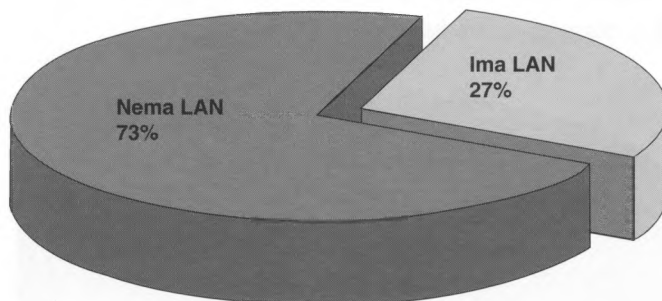
Računala	PC386	PC486	Pentium računala	Ostala	Serveri	Pentium/ stručnom
849	87	248	496	18	25	0,44

Zastupljenost tipova računala



Grafički prikaz zastupljenosti tipova računala

73% ispitanih ustanova ima računala povezana u lokalnu mrežu (sl. 4). Posljednje 3-4 godine porastao je broj zahtjeva za uspostavljanjem računalne mreže, tako da je Ministarstvo kulture i u tom smislu davalo potporu.



Postojanje lokalne mreže u ustanovama kulture

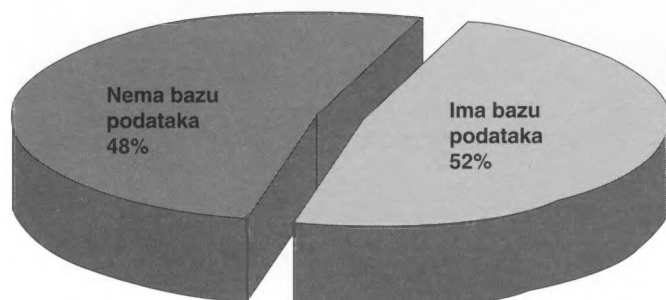
Nakon dosta dobre slike koju pruža dio ankete što se odnosio na hardver, imamo lošije rezultate kad se radi o softveru, tj. aplikacijama koje se u ustanovama koriste za obradu građe (tab. 4). Ustanove su čak navele da su neke od aplikacija napustile (primjerice Armidu) i da čekaju razvoj novog rješenja.

arhivske aplikacije	Archief	2				
	Armida	6				
knjižnič. aplikac.	Crolist	1	19	3		
	ISIS		2	3		
	IPS cirkul.		1			
	Libris		1			
	Medved	1	7			1

	Aplikacija	Arhivi	Knjižnice	Muzeji	Udruge	Ostali
	Metel		2			
muzej. aplikac.	ISIS			2		
	Museum			2		
	Muzej			1		
	Muz. zbirka			1		
	Numiz			1		
	Promus			6		
	Program za arheologiju			1		
	Win-Invent			1		
	Specifične aplikacije				2	4

Korištene aplikacije u ispitanim ustanovama

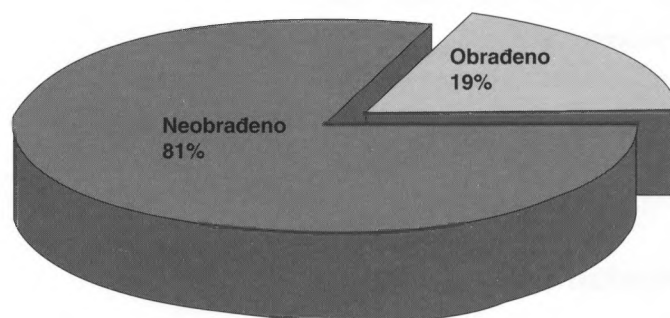
Polovica ispitanih ustanova ima bazu podataka (jednu ili više), ali je popunjenost tih baza uglavnom slaba (sl. 5. i 6.).



Prisutnost baza podataka u ustanovama kulture

Muzej	Program	Upisanih jedinica	% obradenosti
Galerija lik. umjetnosti Osijek	Promus	200	5%
Gradski muzej Vukovar	Promus	1400	90%
Hrvatski muzej naivne umjet.	Promus	1360	94%
Hrvatski športski muzej	Promus	460	15%
Muzej Slavonije	Promus	800	0,27%
Muzej suvremene umjetnosti	Promus	0	0%
Gradski muzej Virovitica	Museum	50	1,5%
Muzej Tropolja	Museum	1990	51%
Hrvatski povijesni muzej	ISIS	34295	34%
Fundacija Ivana Meštrovića	ISIS	1500	100%
Etnografski muzej Split	Muzej	540	30%
Gradski muzej Sisak	Muz. zbirka	6600	50%
Hrvatski prirodoslovni muzej	Win-Invent	13000	1%
Arheološki muzej Split	Numiz	239	
Gradski muzej Makarska	Prog. za arh.		10%

Primjena programa u muzejima i obradenost grade



Kompjuterska obradenost fondova

Kod muzeja je, u odnosu na primjerice knjižnice, situacija još lošija. Od 48 ispitanih muzeja njih 15 (dakle, 31%) ima neki od programa za obradu muzejske grade. Napominjemo još jednom da se podaci odnose na kraj 1998. godine. Tablica 5 daje pregled korištenja programa i obradenosti grade u tih 15 muzeja

Posljednje 3-4 godine porastao je broj ustanova koje imaju pristup Internetu. Tako 55% ispitanih ustanova ima pristup svjetskoj mreži.

Umjesto zaključka

Bez obzira na sve financijske i kadrovske poteškoće stanje informatizacije u ustanovama kulture trebalo je biti bolje, naročito u segmentu obradenosti grade. Nabava hardvera uglavnom zadovoljava potrebe, ali sama po sebi nije dovoljna.

Što se može učiniti?

I dalje treba sustavno pratiti i financirati opremanje ustanova, ali s većim naglaskom na aplikativna rješenja. Posebnu pozornost

treba stalno posvećivati informatičkom obrazovanju djelatnika. Zapošljavanje određenog broja informatičara u kulturi je nužnost, a i svakako jeftinije rješenje od plaćanja preskupih usluga poduzećima koja se onda počinju monopolistički ponašati. Veće ustanove danas više uopće ne mogu kvalitetno funkcionirati bez stalno zaposlenog informatičara. Ako razvoj zadovoljavajućih aplikativnih rješenja ne krene iz samih ustanova, teško da će uopće i krenuti. U jednom našem zagrebačkom muzeju ("najzagrebačkijem") takav je razvoj upravo krenuo, u skladu s Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi. Pred nama svima je ogroman posao.

Summary:

The state of computerisation of Croatian cultural institutions

By carrying out special surveys in cultural institutions we gained a fairly comprehensive insight into the state of computerisation in archives, libraries, museums and other institutions.

Between 1996 and 1998 the Ministry of Culture invested a total of 9 million kunas into the computerisation of 192 cultural institutions. The main aim of the survey was to see how far the institutions have progressed in using computers for cataloguing their holdings. We received a 94% response to the questionnaire that had 17 elements.

The problem that cultural institutions face is the lack of system administrators, so that the cost of the use of outside services is greater than the salary of a system administrator. 75% of the respondents have their computers linked into a local network, but the situation is not as bright with respect to the software. Half of the respondents have a database, but the databases are mainly far from complete.

In the future stress must be placed on the computer training of museum professionals, while the hiring of a number of computer experts in culture is a necessity.